

Η ΠΑΡΑΜΑΝΑ*

I.

ΗΤΟΝ ὀρφανὴν καὶ ἐπὴγάινε
καὶ ἐδούλευε εἰς τὰ ξένα κτή-
ματα. Τοῦ ἁγίου Μαρτίνου
καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου κατ'
ἔτος εἶναι αἱ δύο ἡμέραι,
κατὰ τὰς ὁποίας, εἰς τὴν
πανήγυριν, τελουμένην ἐν
τῇ πρωτεύουσῃ τῆς ἐπαρ-
χίας, κατέρχονται ἐκ τῶν
χωρίων οἱ εὐσαρκοὶ κτημα-
τίαι καὶ μετὰ φωνὰς καὶ συζη-
τήσεις καὶ τῆς ράβδου των
κτυπήματα κατὰ γῆς, ἐκλέ-
γουν καὶ μισθόνουν, διὰ τὴν

ᾠραν τοῦ ἔτους, τοὺς ἐργάτας των, ἐργάτιδας καὶ ὑπη-
ρέτας. Ἡ περὶ τῆς λαλοῦμεν, μόλις ἐφθανεν εἰς τὰς πα-
νηγύρεις αὐτάς, ἀμέσως καὶ ἐξεμισθόνετο ὑπὸ τινος κτημα-
τίου, διότι πάντες ἐθέλγοντο ἀπὸ τὴν φαιδράν της ὄψιν καὶ
τὴν ὠραίαν της ὑγείαν. Ἀκόμη καὶ οἱ πλέον δύστροποι καὶ

* ΣΗΜ.— Ἄν καὶ τὸ Ἡμερολόγιον, συνεπὲς πρὸς τὸν χρο-
νογραφικὸν αὐτοῦ σκοπὸν, οὐδέποτε ἦ σπανίως φιλοξενεῖ μετα-
φράσεις ξένων ἔργων, ἐν τούτοις μετὰ χαρᾶς καὶ σεμνυνόμενον
καταχωρίζει τὴν ὑπ' ὄψιν μετάφρασιν τῆς «Παραμάνας», ἐκ τῶν
Humbles τοῦ Corpée, εἰς ἣν ὁ κ. Ἰω. Καμπούρογλος κατάρ-
θωσε νὰ ἀποδώσῃ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν, τὴν χάριν καὶ τὴν δύ-
ναμιν τοῦ πρωτοτύπου. Ὁ κ. Καμπούρογλος ἄλλως τε εἶνε
γνωστός, οὐ μόνον ὡς εἰς τῶν πρωταθλητῶν τῆς συγχρόνου δη-

οἱ φιλάργυροι παροιμιωδῶς, ἔτσι τὴν ἐχάϊδευαν μὲ τὸ χέρι ὀλίγον, ὅταν τῆς ἔδιδαν τοὺς μισθοὺς τῆς καὶ τῆς ἔδιδαν καὶ παραπάνω ἓνα καινούργιο φόρεμα ὡς δῶρον ὠραιότατον. Διότι ἦτο πραγματικῶς βυσταγερὴ ὅσῳ βῶδι, ἀκριβεστάτη ὡσὰν πετεινός, ἔς τὸ λόγο τῆς, ἔς τὸ κάθε τι, ὡς χωροφύλαξ τίμιος. Τὸ κάλλος τοῦ προσώπου τῆς, πρόστυχον ἐννοεῖται, εἶχε τὸ θέλγητρον ἐκεῖνο τῶν χρωμάτων τῆς ἀγροτικῆς ὑγείας ἐπ' αὐτοῦ, τῶν δύο λαμπερῶν ὀμμάτων καὶ τῶν εἰκοσιν ἐτῶν. Προσθέσας ἐπὶ πλέον τὰ μαλλιά τῆς, μαῦρα — μαῦρα καὶ σγουρά, δεμένα μὲ κορδέλλα πάντοτε φαντακτερὴν, μακρά, πυκνά, περίφημα. Εἰξευρε καὶ νὰ πλέκη καὶ νὰ ράπτῃ, νὰ μαζεύῃ χόρτα καὶ νὰ μαγειρεύῃ διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν ἐργατῶν, διὰ τὰ κτήνη νὰ φροντίζῃ, ὅλ' αὐτὰ τὰ ἡγνώριζεν. Ἐσχάτη ὅλων κατεκλίνετο καὶ πρώτη πρῶτη τὸ πρωὶ ἔς τὸ πόδι, χίλια πράγματα, δι' ὅλα νὰ φροντίζῃ καὶ μὲ νοῦ καὶ γρήγορα. Σὰς βεβαιόνω, ἦτο τύπος ἱκανῆς ὑπηρετρίας. Θὰ μ' ἐρωτήσῃ τώρα καὶ κανεὶς σας : Ἦτο φρόνιμη καὶ εἰς τὰλλα, μ' ἐννοεῖτε ; Ποῖος τὸ ἔξεύρει πὰ αὐτό ; Τὸ βέβαιον τοῦλάχιστον, κανεὶς δὲν τὴν κακολογοῦσε. Ἀρκετὸ κι' αὐτό, θαρρῶ.

Τὸ περασμένο καλοκαῖρι μόλις, ἀφοῦ ἠέρισαν, κ' ἐγὼ δὲν ἔξεύρω πῶς τῆς ἄρρεσεν ἑξαφνα ἓνα εὐμορφο τῇ ἀληθείᾳ πολληκάρῃ, ἐλσεινός εἰς τὴ δουλειά, ἀλλ' εἰς τὰ καφενεῖα πρῶτος κ' εἰς τὰ τυχηρά. Εἶχεν ὑπηρετήσει ἐπτὰ χρόνια εἰς τὸ ἱππικόν, κι' ἀκόμη ὑπερήφανος διὰ τὴν σακάρακα πάλαι, σοῦ εἶχε μουστακάκι εὐμορφα στριμμένο, ὑπο-

μοσιογραφίας, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῆς ὁποίας τὰ μάλιστα συνετέλεσεν, ἐκ τῶν πρώτων νεωτεριστῶν καὶ ἀναμορφωτῶν πράγματι τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, ἀλλὰ καὶ ὡς λογοτέχνης καὶ ὡς ποιητῆς καὶ ὡς φιλόλογος. Εὐμοιρῶν εὐρείας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως καὶ κάτοχος ξένων γλωσσῶν, μύστις δὲ οὐ μόνον τῆς πατρίδας, ἀλλὰ καὶ τῆς ξένης φιλολογίας, συνέδεσεν ἀναποσπᾶστος τὸ δημοφιλὲς αὐτοῦ ὄνομα πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν πνευματικὴν δρᾶσιν καταλαβὼν ἐπίφθονον καὶ ἀδιαφιλονείκητον θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ γραμματολογίᾳ. Ἐπὶ τούτοις γνωρίζομεν καὶ τὴν συμπαθεῖ φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ εἰς τοὺς μακρὰν τῶν ἀθηνῶν πολυπληθεῖς φίλους καὶ ἀναγνώστας τοῦ Ἡμερολογίου.

γένειον, κ' ἐκεῖνον τὸν ἀέρα, τὸ δὲν ξεύρω τί, ποῦ ἐλκύει τὴν ἀγάπην, ὅπου σφάζει τῆς καρδιαῖς τῶν κοριτσιῶν. 'Τὶ τὰ γυρεύετ'; ὅλο τὸ χωριὸ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κοῦφον ἐπέζετο; Εἰς τοὺς χορούς, ὁ πρῶτος καὶ καλλίτερος μὲ τὰ κορίτσια ὅλο τὰ εὐμορφότερα. Εἰς τὸ μπιλιάρδο (εἶχαν στὸ χωριὸ κ' ἓνα παλθο-μπιλιάρδο), ἅμα ἔπαιζε, νὰ σου καὶ τὸν περιτριγύριζαν, νὰ βλέπουν τὴ μεγάλη τέχνη του, κι' ἔχασκαν ὅλοι ὅταν ἔκαμνε σερί. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν τύραννον τῶν καφενείων καὶ οἶνοπωλείων καὶ λοιπῶν, ὃν ὡς γαμβρόν του μέχρι τοῦδε δὲν ἠθέλησε κανεὶς τῶν χωρικῶν, καὶ ὅστις, ὅταν ἢ καλὴ μας κόρη, ποῦ σὰς λέγω, ἔδειξε πῶς ἤμποροῦσε νὰ τὸν πάρῃ, ἔκαμε τὸν δύσκολον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠρνήθη, ἐπειδὴ ἐγνώριζε πῶς εἶχε καὶ τὰ χρηματούλια τῆς κομπόδεμα καὶ τὰ φαντάζετο μετασχηματισμένα εἰς φιάλας—ἄχ, ἀνάθεμα! τὸ ἴδιο ὅλ' οἱ τέτοιοι γάμοι, ἀπαράλλακτα—αὐτὸν τὸν τυραννίσκον. . . . ὑπανδρεύθη τὸ κορίτσι μας. "Ἐγιν' ὁ γάμος, πέντε, δέκα νύχτες ἔρωτος βαναύσου, κι' ἔπειτα, δὲν φθάσαμε 'ς τὰς εἰκοσπέντε, γκρίνια, διαπληκτισμοί. . . Ἐκεῖνος «ὦχ, δέ με ἀφίνεις», ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς νὰ φεύγῃ 'ς τὸ οἶνοπωλεῖον, 'ς τὰ παλὰ λημέρια του. . . Ἐκεῖν' ἡ κακομοίρα ἤδη ἔγκυος. . . Ὁργὴ κ' ἐξάψεις, ποῦ δὲν τὰς πρᾶνουν λόγια πιά, νὰ σου καὶ πρῶτον ῥάπισμα κοντὰ στὸ φίλημα τὸ πρῶτον! Κ' ἔπειτα πτώχεια, δυστυχία. . . Κι' ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα, τὸ χειρότερο. . .

Αὐτὸς ὁ φαῦλος ἄεργος εἶχε, νὰ πῇ κανεὶς, ὡς ἐξ ἐνστίπτου καὶ ὁρμᾶς βρυκόλακος. Τὸ τέρας, τὴν ἰδίαν τὴν ἡμέραν ποῦ ἐγέννησ' ἡ γυναῖκά του, (δικαστικὸς κλητὴρ εἶχ' ἐκτελέσει καὶ κατὰσχεσιν 'ς τὰ πράγματά των), ἐζήτησε νὰ εὕρῃ μέσον καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ θηλυκὸν τοῦ ἥμισυ καὶ ἅμα εἶδ' ὁ ἄθλιος τὸν γιόκα τοῦ νὰ πιάνῃ τὸ βυζί, ὦ, ὦ, χαρά του, ἔτριψε τὰ χέρια του. Φρίξατε νὰ τὸ 'πῶ! Ἐδέησε, διὰ νὰ σώσουν καὶ τὴν στέγην, τὴν γελάδα των καὶ τὴν κασέλα, ἡ καυμένη ἡ μητέρα ν' ἀφήσῃ τὴν πατρίδα τῆς, τὸ καλυβάκι, τὸ παιδί τῆς, ποῦ ἀκόμη δὲν διέκρινε τὸ φῶς καὶ 'ς τὴν κουνίτσα τοῦ ἐκεῖ ἐγόγγυζε τὸ ἄθωο!—ἐδέησε, τὰ μάτια τῆς νὰ πάρῃ καὶ νὰ πάγῃ νὰ πουλήσῃ ἀκριβώτερα, κ' ἀπὸ τὸ αἷμά τῆς αὐτό, τὸ γάλα τῆς. . . Κ'

ἔτσι, σκυμμένη ἀπὸ ἄντροπὴ διὰ τὴν πράξιν τῆς αὐτὴν καὶ κατατεθλιμμένη, ἐξεκίνησε. . . . Τὸ κατ' ἀρχὰς ἀπεπειράθη ν' ἀρνηθῇ. . . ἀλλὰ ἐκεῖνος ἐκλαιε, τῆς ἔλεγε πῶς πλέον μετενόησεν, ὠρκίζετο πῶς δὲν θὰ πίνῃ πλέον, δὲν τὸ βάζει εἰς τὸ στόμα του. . . . Ὑποκριτὴς ! «Πατέρας εἶμαι τί ; δὲν μὲ πιστεύεις ; Ὅσῳ γιὰ τὸ παιδάκι, μὴ σέ μέλη ! ἀπὸ αὔριο τοῦ ἀρχίζω ἐγὼ τὸ μ π ι μ π ε ρ ό, κι' ἂν τοῦ κυρίου δὲν τοῦ ἀρέσει ἡ μαγειρικὴ αὐτή, μὴ δὰ ἡ γειτόνισσά μας ἡ Γιαννοῦλα μόνο γιὰ τὸν ἕνα γυιό τῆς ἔχει δυὸ βυζά ; Ἄς μᾶς δανείσῃ τῶνα γιὰ τὸ μικρούλακι σου».

Καὶ μὲ καρδιὰ κατάπονη, ἔφυγ' ἡ μάνα, πᾶ' νὰ μπῇ 'ς τὰ ξένα παραμάννα !

II.

Ὡ, ποίαν φρικτὴν νύκτα ἐπέρασεν ἐντὸς τοῦ σιδηροδρόμου καὶ πόσον ἐσυλλογίζετο τὸ παρὰ φύσιν τῆς θέσεώς τῆς, καθήμενὴ ἐν συντριβῇ ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν τῶν ξυλίνων ἐδωλίων τοῦ βαγονίου ! Τῆς ἐπόνουν καὶ οἱ μαστοὶ ἐκ τοῦ πολλοῦ γάλακτός των. . . Ἐνῶ ἐκεῖ, ἄφ' ὅπου ἔφυγεν, κάτω ἐκεῖ τὸ δυστυχὲς μωρό τῆς, ἀφυπνισθὲν θ' ἀπῆλθει μὲ πολλοὺς κλαυθμούς, θὰ ἀνεζήτηι μὲ τὸ στοματάκι του τὸν ἀπαλὸν ἐκεῖνον κόλπον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, μὲ τὸ γάλα, πίνει τις καὶ τὴν ζωὴν, τὸ πρῶτον τοῦ ἀνθρώπου ἄσυλον, ἐξ οὗ τ' ἀπεσκοράκισαν, τὸ ἄτυχο ! Οὕτω διῆλθεν ὅλην τῆς τὴν νύκτα, σκεπτομένη, βουτηγμένη εἰς τὰ δάκρυα, καὶ κάπου κάπου ἐπρόβαλε τὴν κεφαλὴν τῆς ἐκ τοῦ παραθύρου καὶ ἀνέπνεεν ἀπλήστως παγερόν ἀέρα ζοφερᾶς νυκτός, πολλάκις ἵνα μὴ τὴν βλέπωσιν οἱ ἄλλοι, ἄλλοτε αὐτὴ ἵνα μὴ βλέπη καὶ ἀκούῃ τοὺς ἀπέναντί τῆς μεθυσμένους, κακοήθεις στρατιώτας πέντε-δέκα, οἱ ὅποιοι, ἐμπνευσθέντες ἀπὸ τὴν τιμίαν ταύτην παρουσίαν τῆς, ἐξήμουν ἐν χορῶ βωμολοχίας ἄσμα· τ' ὅλον δὲ ἀπέπνεε μέσα ἐκεῖ ὁσμὴν πεδίων καὶ ρουμίου καὶ καπνοῦ.

Εἰς Παρισίους φθάσασαν, τὴν ἀνέμενεν ἐν τῷ σταθμῷ καλοενδεδυμένος ὑπηρέτης· ἐκεῖθεν ἄμαξα—κοιπέ, μὲ ἕνα ῥωμαλέον ἵππον ὠραιότατον, τὴν ἔφερε πρὸ τῆς εἰσόδου μεγαλοπρεποῦς οἰκίας, ὅπου οἱ ἄλλοι ὑπηρέται ἐψιθύρισαν : « Ἡ

παραμάνα». Ἀνελθοῦσα κι' εἰσελθοῦσα εἰς δωμάτιον εὐρύ, μ' ἐπιπλα ὅλα πράσινο βαθύ, κατ' ἰδιότροπον καλαισθησίαν τῆς ξανθῆς οἰκοδεσποίνης, διέκρινεν ἐγγὺς τῆς κλίνης μίαν κούνιαν, καὶ ὠχρίασε πρὸ τοῦ χαροποιῦ αὐτοῦ θεάματος. Ἰδοῦσα τὴν λεχῶ ἐκείνην, νέαν καὶ ὠραίαν, ἄσπρη, κάτασπρη, κλίνουσαν πρὸς τὸ λίκνον τὸ δαντελλοστολισμένον τοῦ μωροῦ, ὡς ἐν ἐκστάσει πρὸ τοῦ ὕπνου του ἐκείνου τοῦ ἀγγελικοῦ, ἡ καχομοίρα ἐνόμισε πῶς εἶδε τὸ 'δικό της τὸ παιδί 'ς τὴν ξύλινη κουνίτσα του, τὴ σκάφη, καὶ πῶς τ' ἄκουε νὰ κλαίῃ παρὰ τὸ πλευρὸν πατρὸς ἀδιανθρώπου, ὅστις δὲν τὸ ἤκουε βεβυθισμένος ὢν εἰς ὕπνον συστηματικοῦ μεθύσου, ῥογγαλίζων δὲ ἐκεῖ.

Ἐπῆρε τὸ μικρὸ εἰς τὴν ἀγκάλη της κι' ἐβύζαξεν ἐκεῖνο, πεινασμένο, ἄπληστα. Ἡ μήτηρ ἐμειδία. Ἐκείνη τῇ στιγμῇ εἰσῆλθε κι' ὁ πατήρ, καὶ ἔκαμ' ἓνα μορφασμὸν διὰ τὸ δύσσομον τῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ θαλάμου. Εἶπε : θὰ 'βγῇ πηγαίνει δι' ἐκείνην τὴν σπουδαίαν του δουλειά ! . . . — καὶ εἶχεν ὑπὸ μάλῃς ἔγγραφα πολλά, καλῶς ἐνδεδυμένος, 'ς τὴν ἐντέλειαν. « Ἄ ! νὰ κι' ἡ παραμάνα ' ὅσιν καλή καὶ εἶνε 'πανδρευμένη ; εἶπε. — Φαίνεται. — Καὶ ἀπὸ ποῦ ; — Ἀπὸ τὴν Νορμανδίαν. — Μὲ συγχωρεῖς διότι σ' ἐρωτῶ, φιλτάτη μου, ἀλλὰ δὲν εἶπε ὁ γιατρός, νομίζω, ὅτι προτιμότεραις εἶν' ἀπὸ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν ; — Λές ; » Καὶ ἔπειτα γελῶσα ἡ κυρία μὲ τὸ παιδιακιστὸ ἐκεῖνο γέλοιο της, προσέθεσεν : — « Ἄν ἦσαι καὶ τῆς γνώμης, ἀφοῦ εἶνε καὶ μελαχροινή, λέγω νὰ τὴν ἐνδύσω ὡς ἀρλεσιανὴν εἶνε στολὴ πολὺ ὠραία· κι' εἶνε τώρα καὶ ἡ μόδα 'ς τὸν περὶπατον ». Καὶ οἶονεὶ σαρκάζων διὰ τῆς φωνῆς ἐπεῖπεν ὁ πατέρας ἀπερχόμενος : « Κάμ' ὅπως θέλεις· φθάνει νὰ διασκεδάξης, φίλη μου ».

Ἄχ ! πῶς τὸ συνησθάνετο ἡ χωρική πῶς ἦτο ἐκεῖ ξένη κι' ὅτι θὰ ὑπέφερεν ἐντὸς τοῦ νέου δι' αὐτὴν ἐκείνου κόσμου ! Τὸ γαλαθηνόν της τὸ μικρὸ δὲν εἶχεν οὔτε ὑγείαν, οὔτε ἦτο εὐμορφον. Ἦτο ἓνα κιτρινιάρικο μωρό, ἐξηντηλημένη ὑπαρξίς ἐφήμερος ! Καϋμένο, καταδικασμένον ἀπὸ πρὶν ! Ἦτο εἰς τὸν χορὸν ἡ μήτηρ του, ὅταν ἠσθάνθη τὴν κατάστασίν της ἔξαφνα. Ἐθύμωσε κι' ἐστάθη κατ' ἀνάγκην, σκεπτομένη : —

ὦ τί βάσανον θὰ ἔχω τώρα τόσους μῆνας ! Κι' ὅταν ἦλθεν ἡ στιγμή νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἐγκυμοσύνην της, ὁ ἄνδρας της—εἰς τὸ χρηματιστήριον θὰ εἶχαν πέσει ἐκείνην τὴν ἡμέ- τὰ χρεώγραφα — τὴν μόνην λέξιν ὅπου ἤυρε νὰ εἰπῇ : «Τί λές ; ἀλήθεια;» Ἀλλὰ κι' ἄνθρωπος ὦν φύσει ἕτοιμος τοὺς λόγους, ὅπως χαρτοπαίκτης δεξιὸς περὶ τὸ κλέπτειν, τάχι- στα ἐξεχύθη καὶ εἰς τρυφερότητας, διότ' ἡ σύζυγός του ἦτο, ὡς γνωστόν, π ο λ ύ φ ε ρ ν ο ς !

III.

Λοιπὸν ἡ παραμάνα, ἔχουσα ἀκαταπαύστως εἰς τὰ χέρια της ἐκεῖνο τὸ μωρὸ καὶ στενοχωρουμένη ἀπ' τοὺς ἀσθενεῖς κλαυθμηρισμούς του, ποῦ τῆς δάγκανε πολλάκις καὶ τὴ ρώγα μὲ τ' ἀχόρταγά του οὐλα, ἐτριγύριζε μονάχη εἰς τ' ἀπέραντα σαλόνια τῆς οἰκίας, ἀπλοϊκῇ ἀγρότις ἐν τῷ μέσῳ ἀκατανοήτου τόσης πολυτελείας δι' αὐτήν, κ' ἐμέτρει τὰς ἡμέρας, τὰς στιγμὰς τῆς ἐξορίας της, ποῦ τόσον τῆς ἐφαί- νοντο μακραὶ ! Μὰ καὶ τί σπίτι θλιβερὸ τὸ πλούσιον ἐκεῖνο μέγαρον ! Ἀκαταπαύστως ἡ κυρία εἰς τὰ μα γ α ζ ε ῖ ῶ ἄ, ὁ κύριος 'στὴν λέσχην, εἰς τὸ ἐφετεῖον, 'στὸ χρηματιστήριον !... τὸ δὲ παιδάκι, ποῦ νὰ τὸ ἰδοῦν ; ἐνίοτε τὸ ἐβλεπαν τὸ βράδυ, μὴ στιγμή εἰς τὸ τραπέζι, ὅταν ὁ οἰκοδεσπότης, ἀπὸ καλωσύνη τῆς ψυχῆς του, ἀνεφώνει : «Εἶν' ὦρα τοῦ παιδάκι σας, κυρία, 'ξεύρετε ;» Ἀμέσως δέ, ὡς σύζυγος περιποιητικὸς εἰς ὅλα, γνωρίζων τί ὀφείλει, προσεμειδία 'στὸ μικρὸ, τοῦ ἔδιδε νὰ γλύ- ψη γελῶν τὸ δακτυλάκι του, «μπεμπέ, μά ! μά !»... Ἀλλ' ἡ κυρία ἔχασματο, εἶχε καὶ τὴν φοῦρκά της, δι' ἓνα φόρεμά της ποῦ παρήγγειλε καὶ δὲν τῆς ἦλθεν ὅπως ἤθελε καλὰ, κρίνουσα δ' ὅτι ἀρκετὰ τὸ εἶδαν πλὰ καὶ τὸ μωρὸ, «Ἐλ' ἄς τὸν πάρουν πλὰ τὸν Γάσωνα νὰ κοιμηθῇ· εἶνε ἀργά», ἐφώναζε.

Καὶ τί τῆς ἔμελ' ἐπὶ τέλους τῆς πτωχῆς τῆς παραμάνας, τί τῆς ἔμελεν ἡ ἀπελπιστικὴ αὐτὴ τοῦ τέκνου ἐγκατάλειψις, ἐν οἴκῳ ἀπωλείας, τὸ παιδάκι τὸ καυμένο ἄρρωστο, ὅπου δὲν ἔπλανε βυζί, τὰ ρούχα τὰ θεατρικὰ ὅπου φοροῦσ' αὐτὴ καὶ ἐβγαине περίπατο, τὸ γεῦμα κάτω μὲ τὸ ὑπηρετικόν, αἱ ἀστειό- τες τῆς φάμ—ν τ ἐ—σά μ π ρ καὶ τῶν ποικίλων θεραπόν-

των οἱ περιπαιγμοί ; Καϋμένη μάνα ! ἡ ψυχὴ της ἦτο διαρκῶς ἄλλου· παρηκολούθει — φεῦ ! διὰ τοῦ πνεύματος — τὸ γράμμα της τὸ τελευταῖον ὅπου ἔστειλεν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ πῶς ἄργησ' ἔτσι ἡ ἀπάντησις, μᾶνε καὶ τόσο μακριά ! Κ' ἔτρεχε πάλιν νὰ εὕρῃ κανένα εἰς τὴν ἀγκωνή, ποῦ εἴ-
 ξευρε νὰ γράφῃ, νὰ τοῦ εἰπῇ νὰ γράψῃ πάλι κ' ἄλλη μιά, καὶ τέλος πάντων ἤρχετο ἀπάντησις : «Κι' ἂν ἐρωτᾷς γιὰ τὸ παιδί, εἶνε καλά, παχαίνει, μεγαλόνει, δὲν τοῦ λείπει τίποτε· μὰ θέλομε παράδες· ὁ δικαστικὸς κλητὴρ ὅλῳ καὶ μᾶς φωνάζει καὶ μᾶς ἀπειλεῖ !. » Φιλοῦσε ἡ δυστυχισμένη τὴν ἐπιστολήν, καὶ μέ καρδιὰ 'στὸν τόπον της, 'στὸν ψεύστη σύζυγόν της — ἀκατανόητον αὐτό ! — τῆς ἐπαχθοῦς δουλείας της ἀπέστελλε τὸ χρῆμα !

IV.

'Επῆλθεν ὁ χειμὼν, χαρά ! γεύματα, θέατρα, χοροί ! Ἀλλὰ τὸ βυζαχτάρικο ἐπῆρε καὶ κοκκίτη καὶ κάτω ἀπὸ ἓνα μέτωπο στενὸ, ρυτιδωμένο, τοῦ 'λάμπαν ἔτσι, ἔτσι δὰ τὰ 'μάτια του μεγάλα. Καὶ ἐν συντόμῳ, τὸ μικρὸ τὸ ἄρρωστῆρικό μας, μιά νύκτα, ὅπου οἱ γονεῖς αὐτοῦ 'πῆγαν νὰ χασμηθοῦνε εἰς ἓνα κωμειδύλλιον, τοῦ ἦλθε ἓνας βῆχας σπασμωδικός, τὸ ἐπνιξε, κι' ἀπάνω 'στὸ βυζί της ἡ παραμὰνα ἡ δύστυχη τῶειδε νὰ ξεψυχήσῃ. Σὰν 'γύρισ' ἡ μητέρα του, ἤυρε τὸν ἱατρὸν, ὅστις ἀκόμη κύτταζε τί εἴμπορεῖ νὰ κάμῃ εἰς τὸ κοκκαλιασμένο του κορμάκι, τὸ νεκρό ! Τεταραγμένη δ' ὅπως οὖν, νὰ μὴ φανῇ καὶ πάλιν τόσον ψυχρὰ κι' ἀναίσθητη, ἔκαμε ὅ,τ' ἠδύνατο νὰ χύσῃ πολὺ δάκρυ.

'Αποπεμφθεῖσα πάραυτα μὲ λίγα χρηματάκια, καὶ ἄνω κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν θάνατον ποῦ εἶδαν τὰ μάτια της ἐξαφνικό, ἡ δόλγια παραμὰνα, ἀμέσως φεύγει νὰ εὕρῃ τὸ γυλὸκα της καὶ πάλιν, ποῦ εἶχε τὴν ὑγεία του, τὸ χωρλατόπουλό της ! "Ὡ τί ταξεῖδι εὐτυχές, ποῦ ἐλπὶς τὸ συντομεύει ! Ποῦ βλέπει τώρα οὐρανὸ συνεφιασμένο, μαῦρο, ποῦ κάμπους χιονοσκεπεῖς, καὶ κάτω ἐκεῖ κάτω 'στὰ μαῦρα δάση κόρακας νὰ περιτριγυρίζουν ! "Ὅλα, δένδρα καὶ κάμπαι κι' οὐρανὸς τῆς φαίνονται ὠραῖα ! Εἶνε ἡ πατρίδα πρὸ κοντὰ καὶ πρὸ μακριὰ τὰ

ξένα. Νά, τώρα, όπου—όπου, τὰ δακρυσμένα ἄμαρτια της θὰ ἰδοῦν νὰ ξεμυτίσῃ, ψιλὸ καὶ μαῦρο τὸ σταυρό, τὸ σταυρουδάκι ἐκεῖνο τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ! Ἄ! πλέον ἐτελείωσαν τὰ βάσανα καὶ ἡ πίκραις. Θὰ ἰδῇ—βάχ!—τὸ παιδάκι της! Ἄχ, τέλος ἐλυτρώθη! Ἐστάθη ὁ σιδηρόδρομος μὲ χίλις τοῦ ἀργοπάτι.

Μὰ διατί τόσο ψυχρὰ ἡ νύκτ' αὐτή; Τί ἔχει καὶ ἔτσι στενάζει ὁ βορηᾶς μέσ' ἑστὰ κλαδιά ἀπόψε; Καὶ τὰ χανδακλα διατί, δεξιά ζερβὰ τοῦ δρόμου, τοῦ δρόμου αὐτοῦ τοῦ θλιβεροῦ, κάνουν ἀπόψε φρίκη, φρίκην ἀκατονόμαστη; Τ' εἶν' ἡ φωναὶς ποῦ ἀκούονται καὶ λένε, θαρρεῖς «Ὅχι», μέσα ἑστὰ φύλλα τὰ ξηρὰ ποῦ ἄερας στροβιλίζει; Τί ἔχουν καὶ οὐρλιάζουνε σὲ κάθε μάνδρα οἱ σκύλοι; Γιὰτί τ' ἀγαπημένο της χωριό, ὅπου ἑστὰ ξένα, ἡ πονεμένη της καρδιά τὸ λαχταροῦσε τόσο, γιὰτί ἔτσι μαῦρο, κατηφές, τὴν ἱστροφή της βλέπει;

Ἐν τούτοις, τέλος, ἔφθασε· νύκτα βαθεῖα τὴν πῆρε. Ἐρημ' οἱ δρόμοι ἑστὸ χωριό. Μέσ' ἑστὸ σκοτάδι φάσμα ἡ ἐκκλησιὰ του φαίνεται· καὶ ἐκεῖ κοντά της μία βοήθρα βραχνὴ ἀκούεται ἀπ' τὸ οἶνοπωλεῖον καὶ ἓνα τραγοῦδι πρὸ τρανό, καμπάνα εὐθυμίας. Ἡ κακομοίρα στέκεται, σὰ μάρμαρο, τὸ στόμα, τὸ στόμα της μισανοικτό, σὰν νᾶθελε νὰ κράξῃ. Διότι ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶν' ἡ φωνὴ τοῦ ἀνδρός της. Ἐκείνην ποῦ βλέπει τὴν σκιὰν ἐκεῖ ἑστὸ παραθύρι, εἶν' ἡ μορφή του. Ψεύματα λοιπὸν τῆς εἶχε γράψει! Ὁ ἴδιος εἶνε πάντοτε . . . τὸ ἔλεγε ἡ καυμένη! Πίνει . . . καὶ τὸ μικροῦλιν της μοναχοεἰς τὸ σπίτι! Μ' ἔξαφνὴ λάμψιν εἰς τὸν νοῦ καὶ ἰδέαν ἀπαισίαν, ὥσαν τρελλή, σπιτάκι της πετρεῖται γιὰ νὰ φθάσῃ. Ἡ θύρα ν' ἐμισανοικτή. Ἐμβαίνει μέσα . . . σκότος! Ἀμέσως . . . φῶς! . . . —Κ' ἡ δυστυχὴς τί νὰ ἰδῇ! Εἰς ῥυπαρὸν καὶ ἄδειον δωμάτιον, τὰ λείψανα τοῦ δεῖπνου παρῆς ποῦ ἐμέθυσε, τὰ κόκκαλα, τὰ πλάτα, φιάλας ἄδειας ἀρκετάς, καὶ ἐκεῖ εἰς μίαν ἄκρη, εἰς μίαν ἄκρη σκοτεινὴν, μὲ ἄλλα πεταμένα, σπασμένη, βρώμικη ἐκεῖ, ἀραχνοσκεπασμένη—ὦ φρίκη γιὰ τὰ ἄμαρτια της, κακόμοιρης μητέρας! ὦχου τοὺς ἀσυνείδητους ποῦ ἔτσι τὴν πετάξαν!—τί βλέπει; τὴν κουνίτσα του, τὴ ξύλινη σκαφίτσα τοῦ πεθαμένου της παιδιοῦ! . . .

Σωριάσθ' ἡ κακομοίρα! . . .

Καὶ ἀπὸ τότε βλέπει τις ἐς ἓν φρενιάτρετον, ἐκεῖ κοντὰ ἄν μεταβῇ, μίαν γυναῖκα νέαν ἀκόμη, μ' ἄσπρα τὰ μαλλιά, μὲ ματὰ μαῦρα—μαῦρα, στεγνὰ καὶ ἀτενίζοντα, ζητοῦσαν τὸν μαστόν της μὲ χέρι κοκκαλιάρικο καὶ μὲ τὸ πόδι ὄλῳ κουνῶντας «νάνι—νάνι του» μὲ κούνιαν ἄδεια ἔμπρός της!

[Ἐκ τῶν *Humbles*, τῶν τοῦ *François Coppée*]

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΣ

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Φίλτατέ μοι x Σκόχε,

Ολίγα· ἡμέρας πρὶν ἢ ἀσθενήσῃ ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς Ἀχιλλεὺς Παράσχος, μ' ἐπλησίασε πρῶταν τινὰ εἰς τὸ ἐν τῇ πλατείᾳ Συντάγματος καφενεῖον τοῦ Ζαχαράτου κρατῶν βακτηρίαν ἐκ ξύλου κρανέας καὶ δεικνύων μοι τὴν ἀργυρᾶν αὐτῆς λαβὴν:

— «Θέλω, μοῦ λέγει, Παπουλιᾶ μου, νὰ χαρίσω 'ς τὸν καλὸ μου φίλο τὸν Ἀριστείδη Μεταξᾶ, αὐτὸ τὸ μπαστοῦνι· δὲν ἔχει καμμία ἀξία· μὰ σὺ θὰ τοῦ προσθέσῃς.»

Καὶ μοῦ ὑπηγόρευσεν ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν νὰ φιλογραφήσω ἐπὶ τῆς λαβῆς τὸ ἐξῆς αὐτοσχέδιον τετράστιχον:

«*Pāre*, μπαστοῦνι μου, οἱ καιροί,
x οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι οἱ χρυσοί·
ἐνὰ καιρὸ σ' ἐκράταγα.
καὶ τώρα μὲ κρατᾷς ἐσύ!»

Καὶ ὅταν ἐτελείωσα μετὰ πέντε λεπτὰ τὴν φιλογράφησιν:

— «Σὲ εὐχαριστῶ μοῦ εἶπε· εἶσαι πληρωμένος μὲ τὴν ἀγάπην ποῦ σοῦχω· σοῦ φθάνει:

Μετὰ δύο-τρεῖς ἡμέρας κατέπεσε ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐξ ἧς φεῦ! ἐμελλε νὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὸν τάφον!

Σοῦ τὸ στέλλω λοιπὸν διὰ νὰ κοσμήσῃς μὲ αὐτὸ μίαν σελίδα τοῦ ἀγαπητοῦ μου *Ημερολογίου* σου.

(Ἐν Ἀθήναις 15 Αὐγούστου 1895).

Γ. ΠΑΠΟΥΔΙΑΣ